

Transammans principprogram

Antaget av årsmötet
2025.03.22

Innehåll

Inledning.....	3
Om Transammans.....	3
Transpersoner.....	4
Närstående.....	4
Allierade.....	5
Transammans betydelse för transpersoner och närstående.....	5
Huvudbudskap i Transammans principprogram.....	6
Politik inom stat, region och kommun.....	7
Asyl och migration.....	7
Ny könstillhörighetslag.....	8
Tredje juridiskt kön.....	8
EU och internationella konventioner.....	9
Vård och hälsa.....	10
Psykisk hälsa och suicidprevention.....	11
Könsbekräftande vård och behandling.....	12
Detransition, ånger och omtransition.....	14
Skola, arbetsmarknad och myndighetskontakter.....	15
Skola och utbildning.....	15
Arbetsplatser.....	15
Myndigheter.....	16
Fritid och samhällsengagemang.....	17
Mötesplatser.....	17
Idrott.....	17
Minskat handlingsutrymme.....	18
Trygghet och insatser vid utsatthet.....	19
Ett globalt problem.....	19
Våld i nära relation.....	19
Ungas otrygghet i det egna hemmet.....	20
Stöd vid anmälan.....	20

Inledning

Transammans principprogram visar vilka principer och ställningstaganden föreningen har i olika frågor. Transammans politiska ställningstaganden och beslut utgår från principprogrammet.

Transammans arbetar för transpersoner och närstående till transpersoner. Målet för Transammans är ett samhälle präglad av mångfald och respekt för människors olikheter, där alla människor, oavsett könsidentitet eller könsuttryck, ska ha lika rättigheter och skyldigheter samt lika möjligheter att leva och verka.

Kärnverksamheten inom Transammans är dels att höja kunskapen om transfrågor, dels att främja stöd, välmående och gemenskap för transpersoner och närstående. Detta sker genom politiskt påverkansarbete, informationsspridning, utbildningsverksamhet och mötesplatser. Transammans arbetar även med att främja samarbete och samverka mellan olika instanser i samhället kring frågor som berör transpersoner och närstående.

Både transpersoner och närstående är heterogena grupper, och livsvillkor kan variera beroende på etnisk tillhörighet, hudfärg, funktionsnedsättning, ålder, kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, religion eller annan trosuppfattning. Transammans strävar efter att synliggöra såväl skillnader i livsvillkor som strukturer som påverkar alla.

Om Transammans

Transammans – förbundet för transpersoner och närstående, bildades 2015. Transammans målsättning är att samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter ska gälla för transpersoner som för övriga samhället.

Transammans består av anslutna lokalföreningar och medlemmarna i dessa utgör förbundets medlemmar. Förbundets högsta beslutande organ är årsmötet. Mellan årsmötena företräder förbundsstyrelsen medlemmarna samt genomför beslut som medlemmarna har tagit och förvaltar Transammans. Lokalföreningar bedriver självständig verksamhet inom ramen för förbundets antagna stadgar, principprogram och andra årsmötesbeslut.

Transammans är partipolitiskt och religiöst obundet. Detta hindrar dock inte samarbete med, eller avståndstagande från, samfund, partier eller organisationer i sakfrågor.

Transpersoner

Med transperson avses alla som har en annan könsidentitet än könet som registrerades vid födseln eller som har ett normbrytande könsuttryck och att det är en viktig del av ens identitet. Transammans inkluderar ickebinära i begreppet transperson. Transammans är medvetna om att en del personer som inkluderas i begreppet transperson inte ser sig som transpersoner, till exempel kvinnor och män med transbakgrund eller ickebinära som istället kallar sig icke-cis. Cisperson innebär att identifiera sig med könet som registrerades vid födseln. Transammans anser att varje individ själv har rätt att avgöra om man definierar sig som transperson eller cisperson, men att det på gruppnivå är nödvändigt att använda sig av dessa kategorier för att peka på skillnader i hälsa och livsvillkor. Det innebär att personer som inte identifierar sig med orden ändå inkluderas i begreppen utifrån sina erfarenheter.

Även personer som är osäkra på sin könsidentitet och håller på att utforska den berörs av frågor som rör transpersoners livsvillkor.

Många transpersoner, men inte alla, upplever könsdysfori och kan ha behov av könsbekräftande vård.

Transpersoner påverkas av normer och attityder i samhället, vilket medför att transpersoner på gruppnivå upplever mer ohälsa och större utsatthet än genomsnittet. Detta vill Transammans förändra.

Transammans verkar för att alla transpersoner – oavsett könsidentitet, könsuttryck eller eventuell könsdysfori – ska ha tillgång till kunskap, stöd och gemenskap.

Närstående

Med närstående avses alla som är nära en eller flera transpersoner. Transammans har en bred definition av begreppet närstående och inkluderar bland annat föräldrar, partners, vänner, syskon, barn samt mor- och farföräldrar. Närstående kan själva vara transpersoner men en stor del andel närstående är cispersoner och saknar egen transerfarenhet. Cisperson innebär att identifiera sig med könet som registrerades vid födseln.

Närstående påverkas precis som transpersoner av samhällets attityder gentemot transpersoner. Närstående kan spela en viktig roll för transpersoners hälsa, välmående och trygghet, men kan sakna tillräcklig kunskap eller vägledning för hur man kan stötta. Närstående kan ha behov av information om rättigheter, vård eller transpersoners livsvillkor, men också av att träffa andra närstående för erfarenhetsutbyte och gemenskap.

Många närstående spelar en viktig roll i att stå upp för transpersoners rättigheter, och bidrar med stöd, kunskap och att företräda transpersoners intressen i kontakt med exempelvis vård eller skola.

Transammans verkar för att alla närstående ska ha tillgång till kunskap, stöd och gemenskap.

Allierade

Med allierade avses alla som ställer sig bakom Transammans sakfrågor och som visar sitt stöd för transpersoner, men som inte ser sig som närstående eller transpersoner. Transammans välkomnar allierade som medlemmar i föreningen.

Transammans betydelse för transpersoner och närstående

Transammans har sedan starten 2013 arbetat med att stödja och stärka såväl transpersoner som närstående. Organisationen har genomgått omfattande förändringar från mars 2021 och framåt, med en omstrukturering av lokalföreningar och inrättandet av ett förbundskansli med anställd personal. Parallellt har antalet medlemmar mångdubblats, och Transammans har blivit en av Sveriges största hbtqia-organisationer. Verksamheten har därmed professionaliserats, utvecklats och fått ökat genomslag.

Transammans har spetskompetens när det kommer till hälsa och livsvillkor för transpersoner och närstående, och når fler transpersoner och närstående än de flesta andra aktörer. Föreningen har tillgång till kunskap och kanaler som andra saknar, och lyhördhet för begreppsutveckling samt hur skiftningar i omvärlden kan komma att påverka människors behov och hälsa. Det ger Transammans en unik möjlighet att påverka och förbättra transpersoners och närståendes hälsa och livsvillkor med information, stöd och kunskapsspridning.

Transammans som organisation behöver fortsätta växa för att med ännu större kraft kunna motverka motstånd mot transpersoners rättigheter. Föreningen ska förvalta sin unika position väl, och bidra till att förbättra livsvillkor och öka välmående för transpersoner och närstående. Transammans vill vara en organisation som det är lätt att engagera sig i och där det är tydligt för medlemmar varför det är viktigt att vara medlem. Transammans ska vara en pålitlig aktör som andra vänder sig till för information och en trygg röst i det offentliga samtalet.

Huvudbudskap i Transammans principprogram

Transpersoner och närstående påverkas av samhällets alla delar, och det finns många områden där det behövs förbättring. Huvudbudskapen i Transammans principprogram är dessa:

- Alla transpersoner och närstående ska ha tillgång till kunskap, stöd och gemenskap. Olika typer av mötesplatser, människors möjlighet till engagemang och en stabil finansiering av civilsamhället spelar stor roll för att uppnå detta.
- Det behövs ökad kunskap om transfrågor inom vård, skola, myndigheter, rättsväsende, idrott, media och alla andra arenor i samhället. Detta för att motverka desinformation och en negativ syn på transpersoner, samt för att öka möjligheten att människor får ett kunnigt och respektfullt bemötande oavsett könsidentitet och könsuttryck. Även närstående riskerar att påverkas negativt och behandlas sämre på grund av okunskap om transfrågor.
- Svensk lagstiftning måste inkludera och uppfylla alla transpersoners rättigheter, exempelvis i form av rätten till skydd och asyl, och att kunna ha ett juridiskt kön som speglar ens könsidentitet. Det behövs fler juridiska kön än två.
- Hat, hot, diskriminering och våld mot transpersoner måste motarbetas inom skola, arbetsliv, hemmet och i offentligheten. Den som utsätts ska få stöd.
- Den hälso- och sjukvård som ges till transpersoner måste hålla god kvalitet och ges inom rimlig tid. Det gäller såväl vård vid könsdysfori som vård vid olika former av fysiskt och psykisk ohälsa.

Livsvillkor och hälsa för transpersoner, personer som funderar över sin könsidentitet och närstående påverkas av politiska beslut och policys inom stat, region och kommun. Transsamman ser positivt på att regeringen har en handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter samt att flertalet myndigheter har ett särskilt hbtqi-strategiskt uppdrag. Transsamman anser att utformningen av sådana handlingsplaner och strategiskt arbete inom myndigheter behöver föras i nära dialog med civilsamhället. Stat, region och kommun bör se civilsamhället som ett värdefullt komplement, och säkerställa att det finns tillräckligt med finansiering samt samarbetsavtal som ger civilsamhället möjlighet att främja hälsa, livsvillkor och rättigheter för transpersoner. Region och kommun måste ta ansvar för att tillräckliga resurser avsätts till civilsamhället och olika former av mötesplatser eller stödinsatser riktade till transpersoner och/eller närstående. På regionpolitiskt nivå måste även tillräckliga resurser avsättas till den könsbekräftande vården.

Sverige har kommit en bit på väg när det kommer till transpersoners rättigheter och lika möjligheter men det finns flera utvecklingsområden. Transsamman anser att all personal inom myndigheter ska ha förmåga och tillräckliga kunskaper för att kunna bemöta människor likvärdigt, oavsett könsidentitet eller könsuttryck.

Asyl och migration

Människor som är förföljda eller riskerar att bli förföljda i sitt hemland på grund av könsidentitet eller könsuttryck måste ha möjlighet att få uppehållstillstånd i Sverige. När personal som handlägger asylansökningar saknar transkompetens påverkas rättssäkerheten negativt för den asylsökande. Vid en bedömning av situationen för transpersoner i enskilda länder ska inte enbart det aktuella landets lagstiftning vägas in, utan också den faktiska situationen i landet. Handläggare på Migrationsverket och andra yrkesverksamma som är involverade i enskilda asylärenden behöver därför söka upp och ta del av aktuell och relevant landinformation.

Förståelse och termer för könsidentitet och könsuttryck varierar stort för olika människor. När svenska myndigheter behandlar asylärenden som har sin grund i förföljelse på grund av könsidentitet eller könsuttryck måste prövningen ske på ett rättssäkert sätt oavsett vilka termer som den asylsökande väljer att använda för att definiera sin identitet eller situation. Handläggande personal måste även ha medvetenhet om att transpersoner, även från samma land, kan ha olika erfarenheter och syn på att vara transperson. Detta kan till exempel ha med ålder, klass, eller social ställning i landet att göra, men också bero på rent individuella skillnader. Exempel på detta är att vara förälder, att själv bära eller ha burit barn, att vara eller ha varit gift, eller att överhuvudtaget ha kunnat leva som transperson i sitt hemland. Alla transpersoner har heller inte behov av könsbekräftande vård.

Transsamman anser att tryggheten och säkerheten måste kunna garanteras för transpersoner som befinner sig på asylboenden.

Transsamman vill att personer som kommer till Sverige och som har pågående könsbekräftande hormonbehandling får tillgång till fortsatt behandling och läkarkontakt även innan ansökan om uppehållstillstånd beviljats.

Transsamman anser att transpersoner som migrerar till Sverige, vare sig det är personer som vill bosätta sig i Sverige, vistas i landet en längre period på grund av arbete eller studier, söka skydd undan förföljelse eller få svenskt medborgarskap, måste få tydlig information om hur den könsbekräftande vården fungerar och vilka rättigheter transpersoner har i Sverige.

Ny könstillhörighetslag

Möjligheten att få sin könstillhörighet erkänd av staten och könsidentiteten speglad i ID-handlingar är viktig för många transpersoners välmående, trygghet och tilltro till samhället. Den 1 juli 2025 upphävs lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (1972:119) och ersätt av två nya lagar: lagen om fastställande av kön i vissa fall (2024:238) och lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen (2024:237).

Transsamman välkomnar att möjligheten att ändra juridiskt kön inte längre kräver könsdysforidiagnos eller kontakt med den könsbekräftande vården. Det kommer dock fortfarande att krävas intyg från vården för att få ändra juridiskt kön, vilket innebär att processen inte bygger på självbestämmande. Transsamman vill se en möjlighet att ändra juridiskt kön som helt bygger på självbestämmande, så som det fungerar i bland annat Danmark, Norge, Island och Finland. Transsamman vill att det ska vara möjligt att ändra juridiskt kön från 12 år med målsmans godkännande.

Tredje juridiskt kön

Sverige har i dagsläget bara två juridiska kön. Det innebär att många ickebinära inte har möjlighet att få sin könsidentitet speglar i ID-handling och erkänd av den svenska staten. Transsamman vill att regeringen skyndsamt utreder hur ett tredje juridiskt kön kan införas i Sverige.

EU-domstolen har slagit fast att alla EU-länder ska godkänna juridiskt kön som ändrats i ett annat EU-land, och att EU-länder vars lagstiftning inte gör det möjligt att erkänna och föra in ändringar av förnamn och könstillhörighet strider mot unionsrätten. Enskilda stater som vägrar erkänna medborgares rätta juridiska kön anses vara ett hinder för den fria rörligheten. Transsamman ser därför att Sverige omgående måste erkänna alla individer i Sverige som har ett annat juridiskt kön än kvinna eller man, och vars juridiska kön ändrats i ett annat EU-land.

EU och internationella konventioner

EU, FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter och internationella konventioner såsom barnkonventionen spelar en viktig roll för utvecklingen av transfrågor i både Sverige och andra länder.

FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter har uppmanat länder att utfärda personbevis som speglar individens självupplevda könstillhörighet. Europarådet antog 2015 en resolution om att varje medlemsstat bör tillse att transpersoner ska ges tillgång till nytt juridiskt kön genom en enkel och transparent process baserad på självbestämmande. Transammans vill därför att Sverige reviderar könstillhörighetslagen till en lag som bygger på självbestämmande.

Vård och hälsa är ett brett område som inkluderar allt från allmän hälso- och sjukvård till könsbekräftande vård och behandling. Hälsa inkluderar psykisk, fysisk och sexuell hälsa. Transpersoner upplever i högre utsträckning än genomsnittet psykisk och fysisk ohälsa. Det beror delvis på förekomsten av minoritetsstress, det vill säga den påfrestning det innebär att vara minoritet i ett samhälle där transpersoner riskerar att möta sämre bemötande, okunskap, diskriminering, ifrågsättanden, hot och hat.

Detta påverkar människor både fysiskt och psykiskt. Många transpersoner har dessutom erfarenhet av brister inom hälso- och sjukvård, som respektlöst bemötande, okunskap eller svårigheter att hämta ut läkemedel som apotekspersonal anser inte överensstämmer med det juridiska könet.

Transpersoner måste få tillgång till god och jämlik vård på likvärdiga villkor som cispersoner. För att det ska ske krävs att all personal inom hälso- och sjukvården har förmåga att ge ett gott bemötande till alla oavsett könsidentitet och könsuttryck. Inom stora delar av hälso- och sjukvården behöver dessutom grundläggande transkunskap finnas hos all personal. Dessa områden är exempelvis BUP, allmänpsykiatri för vuxna, specialistpsykiatri, gynekologiska mottagningar, endokrinologi samt vårdmottagningar som tar emot personer utsatta för sexuellt våld.

Vissa grupper av transpersoner riskerar att i ännu högre utsträckning få ett dåligt bemötande eller ojämlig vård. Det innefattar bland annat personer som har en neuropsykiatrisk diagnos, ickebinära, unga och/eller rasifierade personer. Många äldre oroar sig över ett dåligt bemötande från bland annat hemtjänst eller geriatrisk vård. Transsamman anser att utbildning om transfrågor för vårdpersonal måste inkludera förståelse för bredden inom gruppen transpersoner, och olika behov utifrån exempelvis ålder, språk, religiös tillhörighet, hudfärg eller könsidentitet.

Transpersoner som ändrat juridiskt kön riskerar att uteslutas från nationella screeningprogram, som cellprovtagning för livmoderhalscancer. Transsamman vill därför att alla regioner ska säkerställa att personer – oavsett juridiskt kön – får adekvat information om vilka prover som är relevanta utifrån ens kropp. Information om detta måste även ges i samband med ändring av juridiskt kön.

I Sverige krävs från och med 1 juli 2025 intyg från vårdpersonal för att kunna ändra juridiskt kön. Transsamman vill att varje region ska ha tydliga rutiner för och information om hur dessa intyg skrivs, där varje person ska få ett respektfullt och kompetent bemötande. Personer som vill ändra juridiskt kön behöver också få tydlig information om vilka praktiska effekter ändringen ger, som att recept behöver förnyas i det nya personnumret.

Alla har rätt till en god sexuell och reproduktiv hälsa, vilket bland annat innefattar rätten att respekteras i sin kroppsliga integritet, fritt få definiera sin egen sexualitet, få avgöra om och när man vill vara sexuellt aktiv, ha säkra och njutbara sexuella upplevelser samt att själv besluta om, när och hur man vill ha barn. Det innebär även att ha tillgång till information, resurser, tjänster och stöd kring alla dessa områden. För såväl transpersoner som närstående krävs riktade insatser kopplat till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR).

Transpersoner behöver tillgång till inkluderande sexualundervisning i skolan, rådgivning om och tillgång till preventivmedel samt god vård i samband med graviditet och förlossning. Närstående har behov av information om sexuellt samliv och kan behöva stöd i relationen när en partner kommer ut som transperson. Det behövs även insatser för att förebygga hiv och andra sexuellt överförbara sjukdomar. Transammans vill att alla SRHR-insatser ska ha ett tydligt transperspektiv, och även inkludera närståendes behov.

Det finns en viss överrepresentation av beroende och missbruk av alkohol och/eller droger på gruppnivå hos transpersoner. Insatser som syftar till att förebygga missbruk bör därför inkludera transperspektiv. Transammans vill att transpersoner som söker vård för missbruk, riskbruk eller beroende ska ges ett gott bemötande.

Psykisk hälsa och suicidprevention

Transpersoner rapporterar i mycket högre utsträckning än genomsnittet psykisk ohälsa samt suicidtankar och suicidförsök. Studier saknas för närståendes hälsosituation. Däremot är närstående ofta starkt berörda av transpersoners hälsotillstånd och suicidnärlighet. Att ha förlorat en närstående i suicid är även en faktor som ökar risken för att själv dö i suicid.

Transammans vill främja psykisk hälsa och bedriva suicidprevention för transpersoner. Det är därför avgörande för Transammans att säkra finansiering för att driva och vidareutveckla verksamhet med fokus på att främja psykisk hälsa och förebygga suicid. Transammans ser stora behov av att ha egna kuratorer anställda, för att kunna ge kvalificerat stöd med spetskompetens i transfrågor. Transammans behöver även ha interna rutiner och god kunskap om att agera vid psykisk ohälsa eller suicidnärlighet.

En stor del av Transammans arbete är viktigt för människors psykisk hälsa, som de mötesplatser som sker genom Transammans lokalföreningar. Det behövs information om transfrågor till närstående, inte minst om hur närstående kan stötta. Transammans arbetar för att ge närstående denna kunskap, men ser att fler aktörer är viktiga i detta arbete, exempelvis könsdysforimottagningar som möter närstående till unga transpersoner.

Transsamman ser att kortare väntetider för att påbörja könsdysforiutredning och stöd under väntan är viktiga faktorer för att främja psykisk hälsa. Transsamman vill att personal inom den könsbekräftande vården och all annan vård för transpersoner ska ha god kunskap om att fråga om och agera vid suicidnärhet. Transsamman anser att kunskap om transfrågor, bemötande samt transpersoners hälsa och livsvillkor inom primärvård, allmänpsykiatrisk och specialiserad psykiatrisk vård är en viktig nyckel till att främja transpersoners och närståendes psykiska hälsa.

Könsbekräftande vård och behandling

Tillgång till könsbekräftande vård och behandling måste stärkas. Vården är ifrågasatt och tenderar att vara en fråga som används i politiskt syfte. Den riskerar därför att godtyckligt nekas personer som har behov av den. Kunskapen om vårdens effekter behöver samtidigt stärkas genom ytterligare forskning. Personal som arbetar inom vården ska ha god kompetens och förmåga att möta individer med olika behov och förutsättningar. Olika aktörer behöver arbeta tillsammans för att vården ska vara så bra som möjligt. Civilsamhället, forskare, myndigheter och vård behöver därför ha återkommande dialog och samverkan.

Den könsbekräftande vården befinner sig i en period av förändring, i och med övergången till nationell högspecialiserad vård, revidering av Socialstyrelsens nationella kunskapsstöd för vård vid könsdysfori, ny lag för fastställelse av könstillhörighet och ny lag för ingrepp i könsorgan. Det är viktigt att följa hur förändringarna påverkar vårdens utformning och hur det upplevs av personer som tar del av vården samt att bevaka vilka brister eller utmaningar som kommer med den nya strukturen.

Transsamman vill att varje region ska ha en regional könsdysforisamordnare. Detta underlättar för personer i behov av vården att ha någon som kan svara på frågor, lotsa rätt inom vården och ordna med remiss. Transsamman vill att varje region ska ha tydliga rutiner för remiss till könsdysforiutredning och att berörd personal har kännedom om rutinerna. Remiss bör skickas skyndsamt vid behov av könsdysforiutredning.

Könsdysforimottagningarna är kraftigt underfinansierade. Det leder till att det är lång väntan för att börja utredning och det kan även vara långa väntetider mellan olika moment i könsdysforiutredningen eller till behandlingar efter diagnos. Transsamman vill att könsdysforimottagningarna ska ges tillräckliga resurser för att kunna hålla vårdgarantin med ett första besök inom 90 dagar.

Under väntan behöver personer få tillgång till stöd utifrån behov. Det är också viktigt att pågående vårdkontakter inte släpper individer utan förstår att könsdysforimottagningen enbart utreder könsdysfori, och att vård kopplat till exempelvis depression, ångest eller ätstörningar fortsatt ska bedrivas av mottagningar i hemregionen. Stöd måste också finnas tillgängligt under pågående och avslutad utredning.

Alla personer ska mötas med respekt och vården ska utgå från individens behov. Ingen ska känna sig pressad att ta emot mer eller mindre behandling än vad man behöver. Vården ska vara likvärdig oavsett bostadsort. Unga, ickebinära, personer med autismspektrumdiagnos och personer med psykisk ohälsa riskerar dock att få sämre bemötande och/eller behöva vänta onödigt länge på vård. Om utredning för autism eller andra tillstånd inte kan ske parallellt med könsdysforiutredning riskerar det även att förlänga väntan på könsbekräftande vård. Migranter riskerar att nekas viktig vård i väntan på uppehållstillstånd. Personer som bor långt ifrån könsdysforimottagningar upplever svårigheter i att få ersättning för resor eller att kunna vara ledig från jobb/skola för att ta sig till utredning, vare sig det är som vårdsökande eller närstående. Möjligheten att resa långt ser även olika ut från person till person. Skillnader i bemötande och tillgång till stöd för närstående varierar mellan könsdysforimottagningar. Det måste förändras. Transammans vill att vården ska vara likvärdig, informativ och förutsägbar för alla som söker den. Alla ska ges tydlig information om hur könsdysforiutredning går till, vad man kan förvänta sig under utredningen samt om effekter, risker och möjliga biverkningar kopplat till behandlingar. Utredningen måste ge utrymme för tvivel. Personer som genomgår vård men sedan upplever andra vårdbehov måste få stöd i det.

Transammans vill att vården ska hålla hög kvalitet. Vården måste följas noggrant och strukturerat för att patienter ska kunna få tillförlitlig information om vårdens effekter. Vissa könsbekräftande behandlingar som kan spela stor roll för att minska könsdysfori ges sällan eller inte alls i Sverige, exempelvis feminiserande ansiktskirurgi eller maskuliniserande röstkirurgi. Transammans vill att svensk sjukvård säkerställer att den könsbekräftande vården har möjlighet att även ge behandlingar som få eller ingen i Sverige idag har kompetens att utföra. Det kan innebära att kirurger behöver få lära sig nya metoder.

I flera länder arbetar hbtqia-organisationer för att könsdysfori inte ska vara en diagnos. I Sverige är diagnos en förutsättning för att få hälso- och sjukvård inom den offentliga sjukvården samt rätt till läkemedel inom ramen för högkostnadsskyddet. Transammans ser därför att diagnosen fyller en viktig funktion för personers möjligheter till offentlig vård. Det är viktigt att understryka att det inte är personens könsidentitet som diagnostiseras utan personens vårdbehov. Transammans ser positivt på att diagnos vid könsinkongruens inte längre ligger i psykiatrikapitlet i diagnosklassifikationen ICD-11. Transammans vill att Sverige snarast möjligt implementerar ICD-11 i Sverige.

Transammans skiljer på självmedicinering och privat vård: självmedicinering är att ta hormoner på egen hand, utan att kunna säkerställa vilket preparat det är och utan att vårdpersonal följer ens hälsa över tid. Privat vård innebär att genomgå exempelvis kirurgi, röstbehandling eller hormonbehandling på privata kliniker, där personal med kompetens inom området arbetar.

Samtidigt kan privata aktörer vara mer eller mindre seriösa. Det förekommer att minderåriga som genomgått vård privat nekats att genomgå könsdysforiutredning i Sverige, och har då behövt vänta till sin 18-årsdag för att påbörja utredning. Transammans anser att minderåriga som sökt privat vård i väntan på svensk offentlig vård inte ska nekats möjligheten att få vård genom en svensk könsdysforimottagning.

Det är viktigt att både Socialstyrelsen och de regioner som bedriver nationell högspecialiserad vård vid könsdysfori sprider kunskap till andra aktörer om vårdens arbetssätt och att den grundar sig i bästa tillgängliga forskning och erfarenhet. Transammans vill att sådan information ska förmedlas till transpersoner i behov av vården, närstående, hälso- och sjukvårdspersonal samt journalister.

Detransition, ånger och omtransition

Detransition innebär att återgå till att leva som könet som tilldelades vid födseln. Att prova ett nytt namn, nytt pronomen och nytt könsuttryck under en period för att utforska sin könsidentitet, men sedan återgå till hur man levde tidigare, räknas vanligtvis inte som detransition. Istället brukar detransition ofta betyda att ha genomgått viss vård och/eller ändrat juridiskt kön, och att sedan genomgå reverserande vård och/eller ändra tillbaka till ett tidigare juridiskt kön.

Ånger är inte synonymt med detransition, eftersom inte alla som detransitionerar ångrar den könsbekräftande behandling man genomgått. Det är också möjligt att känna ånger ibland eller hela tiden inför enskilda delar av vården utan att ångra hela sin transition. Forskning visar att de flesta som detransitionerar inte gör det på grund av förändrad förståelse för sin könsidentitet, utan av yttre faktorer som att omgivningen inte accepterar ens könsidentitet. Det innebär att många som detransitionerar är transpersoner som av olika skäl inte kan leva i enlighet med sin könsidentitet.

Oavsett skäl till detransition vill Transammans att personer ska få stöd och vård utifrån behov. Det är viktigt att den könsbekräftande vården redan under utredning pratar om och öppnar upp för möjligheten att känna annorlunda eller få ett förändrat vårdbehov längre fram.

En del personer går från en binär till ickebinär förståelse av sin könsidentitet, eller tvärtom. Även det kan innebära ett förändrat vårdbehov, vilket kan benämnas som omtransition.

Transammans ska bidra till att sprida den kunskap som redan finns. Transammans ser också att det behövs mer forskning om behov och erfarenheter gällande detransition, ånger och omtransition.

Skola, arbetsmarknad och myndighetskontakter

Alla människor ska behandlas likvärdigt i kontakt med skola, arbete och myndigheter. Men så är idag inte fallet. Transpersoner står oftare än genomsnittet utanför arbetsmarknaden, vilket bland annat beror på diskriminering i samband med rekrytering. Transpersoner har lägre lön och oftare osäkra anställningar. Många har erfarenhet av att trakasseras eller vågar inte komma ut på sin arbetsplats. Dessutom upplever unga transpersoner våld, hot och hat i skolmiljö, vilket kan påverka möjligheten till att studera vidare och hur mycket man utvecklas och lär sig under sina skolår. Många transpersoner har lågt förtroende för samhällsaktörer som exempelvis polis, socialtjänst, arbetsförmedling och Försäkringskassan. Dessa är verksamheter som ofta har i uppgift att hjälpa individer, men där bristande kunskap om transfrågor leder till ett mindre bra bemötande.

Skola och utbildning

Alla elever har rätt att bli bemötta med respekt för sin identitet, att vistas i en trygg miljö och få likvärdiga möjligheter att ta del av utbildningen. När elever utforskar sin könsidentitet eller är transpersoner kan det uppstå problem i mötet med skolan eller samhället. Det är inte eleven som är problemet, utan samhället och strukturerna. Alla skolverksamheter måste säkerställa att skolan är en trygg och inkluderande plats för alla elever. Skolan kan för en del elever vara en frizon, en plats att utforska den egna identiteten och ge möjlighet till kunskap som saknas i det egna hemmet.

Transammans vill att alla utbildningsformer i Sverige ska ha kunskap om transpersoners livsvillkor, förutsättningar och behov. Såväl barn och ungdomar som vuxna, i alla skolformer ska bemötas med respekt och kunna förvänta sig en trygg studiemiljö samt att skolorna ska inkludera transfrågor i undervisningen och använda elevens valda namn och pronomen. Det ska finnas tillgång till könsneutrala toaletter och enskild omklädning. Transammans vill att lärarutbildningen ska inkludera kunskap om transpersoner, likabehandling och hur lärare kan arbeta med frågor om könsidentitet och könsuttryck i sin undervisning.

Arbetsplatser

Alla arbetsgivare måste ta sitt ansvar för att säkra en god arbetsmiljö för alla anställda, oavsett könsidentitet eller könsuttryck eller någon annan diskrimineringsgrund. Ingen ska riskera att få sitt privatliv exponerat mot sin vilja och arbetsgivare måste därför behandla eventuella uppgifter om ett gammalt förnamn eller gammalt personnummer med stor försiktighet.

Arbetsplatser kan vara en viktig arena i samband med transition. Arbetsgivare bör därför skyndsamt ta en plan för hur arbetsplatsen ska underlätta transitionen i samband med att en anställd kommer ut.

Diskrimineringen av transpersoner på arbetsmarknaden måste undersökas mer för att kunna motverkas mer effektivt. I väntan på mer forskning vill Transammans att arbetsgivare och fackförbund utgår från den kunskap som finns och aktivt arbetar för likabehandling.

Myndigheter

Myndigheter som har i uppdrag att stötta, stärka och erbjuda service till människor har ofta alldeles för lite kunskap om transfrågor. Det kan exempelvis handla om Försäkringskassan, socialtjänst eller arbetsförmedling.

Transammans vill att alla myndigheter ska erbjuda ett gott bemötande när det kommer till transfrågor. Myndigheter ska ha kunskap och få det stöd de behöver inför transfrågor som kan uppstå samt inför en transition på arbetsplatsen. Alla myndigheter måste även ha tydlig information om vart man kan vända sig om bemötandet eller kunskapen brustit.

Fritid och samhällsengagemang

För många människor är en meningsfull fritid viktigt för ens välmående, och kan påverka ens hälsa och nöjdhet med livet. Fritidsaktiviteter och engagemang i samhällsfrågor kan vara roligt, lärorikt, utvecklande och bygga relationer med andra människor. En meningsfull fritid tillsammans med andra är också viktigt för att bryta ofrivillig ensamhet och skapa gemenskap.

Mötesplatser

Transsamman ser att mötesplatser är viktiga för den psykiska hälsan hos såväl transpersoner som närstående. Mötesplatser skapar en känsla av gemenskap, ger möjlighet till erfarenhetsutbyte och stärker människor. Behovet av mötesplatser och erfarenhetsutbyte är stort för transpersoner i alla åldrar, vare sig det handlar om barn, tonåringar, vuxna eller seniorer. Närstående har också behov, som kan variera utifrån på vilka sätt man är närstående, exempelvis partner eller förälder. Därför måste det finnas mötesplatser för olika åldrar och olika erfarenheter. Mötesplatser behöver finnas runt om i hela landet, i storstad och på landsbygd, i innerstad och utanför, fysiskt och digitalt. Det är viktigt att mötesplatserna är fysiskt tillgängliga.

Transsamman ser att det finns ett behov av olika typer av mötesplatser. Det kan vara mötesplatser fokuserade på exempelvis stöd för transpersoner och närstående, kulturträffar eller fikaträffar. Det är viktigt att mötesplatserna håller en god kvalitet.

Mötesplatser behöver resurser. Även om det ofta är ideella krafter som genomför träffarna krävs en finansiering av lokaler, säkerhetsarbete, material eller andra omkostnader. Transsamman ser behov av långsiktig och stabil finansiering för att kunna starta och driva viktiga mötesplatser.

Idrott

Transpersoner har en mer stillasittande fritid samt sämre fysisk och psykisk hälsa än genomsnittet. Det är vanligt att vilja röra på sig och träna mer än man gör, men många transpersoner avstår av bland annat oro för att bli dåligt bemött eller diskriminerad. Föreställningar om att det endast finns två kön skapar problem inom såväl tävlingsidrott som många typer av motionsidrott. Transpersoner behöver ofta ta ett eget ansvar för sin inkludering i idrott och träning, som att argumentera för att bli inkluderad eller själv behöva lösa situationen med omklädningsrum (som att hitta träningsformer och träningstider där det är möjligt att hinna hem för att byta om och duscha efteråt). Detta försvårar ytterligare transpersoners möjlighet till fysisk aktivitet.

Idrottens värdegrund är glädje och gemenskap, demokrati och delaktighet. Möjligheten att delta i idrott och fysiska aktiviteter är därför en jämlikhetsfråga. Trots det lämnas transpersoner utanför skolidrott och idrottsrörelsen, både på amatör- och elitnivå.

I läroplanen för grundskolan samt förskoleklass och fritidshem står att skolan ska främja elevernas lika rättigheter och möjligheter oberoende av könstillhörighet. Skolan ska organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet. Skolan ska ta hänsyn till elevernas olika förutsättningar och behov. Trots tydligheten kring skolans ansvar finns det fortfarande problem för transpersoner att tillgodogöra sig idrottsundervisningen. Det handlar om könsuppdelning och tvåkönsnormen som leder till hinder att delta eftersom lokaler och undervisning inte speglar transpersoners behov av exempelvis könsneutrala omklädningsrum och att slippa binärt könsuppdelade grupper.

Transsamman kräver att skolan ska följa läroplanen och upprätta alternativa omklädningsrum för att transpersoner ska kunna tillgodogöra sig undervisningen. Transsamman vill att skolan tar sitt ansvar och ökar sin kunskap om transpersoner för att inte ha en cisnormativ skolidrott.

Riksidrottsförbundets mål för amatöridrotten är att alla som vill ska ha möjlighet att delta, och att det ska vara en miljö där alla blir respekterade och som är fri från diskrimineringar, kränkningar och våld. Transsamman vill att amatöridrott arbetar utifrån Riksidrottsförbundets skrivningar och skapar inkludering och förutsättningar för transpersoner att delta. Det gäller både fysiska förutsättningar som omklädningsrum, till nolltolerans mot exkludering och kränkningar.

Transsamman tar inte ställning till hur vare sig generella eller enskilda regler för transpersoner inom elitidrott bör se ut eftersom det finns stor variation mellan olika grenar. Transsamman anser dock att regler för transpersoner inom elitidrotten behöver tas fram med stöd av evidens och med respekt för transpersoners identitet och människors personliga integritet.

Minskat handlingsutrymme

Civilsamhället kan spela en viktig roll för både fritid och samhällsengagemang. Men när hot och hat ökar samtidigt som bidrag till människorättsorganisationer minskar eller är otillräckliga resulterar det i att civilsamhällets handlingsutrymme minskar. Desinformation minskar också möjligheten för Transsamman att nå ut med kunskap och bedriva arbete. Personer kan låta bli att organisera sig i organisationer som Transsamman, av rädsla för repressalier eller att ens närstående ska fara illa. Det innebär att ens möjlighet till en meningsfull fritid minskar.

Bidrag som inte står i proportion till en förenings behov kan leda till att säkerhetsarbete, som IT-säkerhet, inte kan prioriteras eller att man inte har råd med lokaler som uppfyller ens säkerhetsbehov.

Transsamman vill att alla myndigheter tar sitt ansvar för att motverka desinformation om transpersoner. Transsamman vill även att bidrag ska stå i proportion till civilsamhällets faktiska behov.

Hot, hat och våld mot transpersoner och personer som funderar över sin könsidentitet förekommer såväl online som offline. Det sker både i offentligheten och privat. Dessutom sprids felaktigheter och desinformation om transpersoner och könsbekräftande vård. Det försämrar livsvillkoren för transpersoner, och påverkar även närstående som dels oroar sig för transpersoners trygghet, dels kan komma att möta hat för att man stöttar transpersoner i sin närhet. Här har Transammans en roll att fylla som motvikt.

Polis, skola, socialtjänst, media och andra aktörer har ansvar för att motverka detta våldsamma och hatiska klimat. Dessa aktörer måste även ha tillräcklig kunskap för att kunna ge ett gott bemötande och informera om vilka insatser personen har rätt till.

Ett globalt problem

Våld och hat mot transpersoner sker inte i ett vakuum utan är ett globalt samhällsproblem. Årsdagar som Trans Day of Remembrance visar att dödligt våld mot transpersoner sker över hela världen. I många länder är dessutom möjligheten till skydd eller stöd från samhället undermåligt eller minimalt. Transammans ser behov av att belysa skillnader i livsvillkor mellan olika länder, men också att visa på hur strukturer är likartade världen över.

Våld i nära relation

Våld i nära relationer är ett utbrett samhällsproblem. Transpersoner kan – oavsett könsidentitet – utsättas för våld i en nära relation. Våldet kännetecknas av att den som utsätts har en nära relation till och ofta starka känslomässiga band till förövaren. Det försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott. Våldet sker vanligtvis i den egna bostaden och utövaren är ofta en partner. Våldet kan vara fysiskt, psykiskt och/eller sexuellt, där även barn, husdjur, materiella ting eller ekonomi kan påverkas. För transpersoner kan våldet ta sig ytterligare uttryck, som att partner hotar att outa en för andra, använder ett gammalt namn eller försvårar hormonbehandling. Transammans vill att alla som arbetar med våld i nära relation har grundläggande kunskap om transfrågor och transpersoners särskilda sårbarhet. Transammans anser att alla kommuner ska ha tydliga och kända rutiner för placering på skyddade boenden, där ingen riskerar att skyddet uteblir på grund av könsidentitet eller könsuttryck.

Brottsofferjourer, tjej- & transjourer och andra stödjourer fyller en viktig funktion genom att ge stöd och råd vid våldsutsatthet. Transammans vill att dessa verksamheter ska ha tillräcklig finansiering och möjlighet att fördjupa sina kunskaper om transpersoners livsvillkor.

Ungas otrygghet i det egna hemmet

Unga transpersoner är den grupp av unga som i högst utsträckning upplever otrygghet i det egna hemmet. Detta visar på vikten av stöd till unga transpersoner men också stöd och information till närstående samt vikten av kunskap och förmåga till stöd från socialtjänst, ungdomsmottagningar, skola och andra som arbetar med unga. Transammans vill att alla verksamheter som arbetar med unga ska ha kunskap om transpersoners livsvillkor och säkerställa likabehandling oavsett könsidentitet eller könsuttryck.

Stöd vid anmälan

Skälen till att transpersoner sällan anmäler hot, våld och diskriminering är bland annat okunskap om rättigheter, rädsla för dåligt bemötande av polisen eller en känsla av att anmälan inte kommer att leda någon vart. Transammans anser därför att verksamheter som arbetar med brottsofferstöd eller rådgivning vid våld, diskriminering eller trakasserier bör ha god kunskap om livsvillkor och lagstiftning som rör transpersoner, för att kunna bistå med stöd vid eventuell anmälan.